

Arbejdererindring, J.nr. 03/186/01

Navn LK

Hvornår blev du født?

Jeg er født den 13/8 1904.

Det var i Esbjerg?

Ja, og så kom vi hertil da jeg var 6 år. Min mor søgte arbejde her, så var hun der i mange år. Og jeg kom jo i lære der i 19 maj.

Havde hun også arbejde i Esbjerg som cigarillosmager?

Ja, der var hun udlært. Hun var faktisk den første udlærte cigarillosmager her. Alle de andre lavede store cigarer.

Blev der ikke lavet cigarillos her i horsens på det tidspunkt?

Jo det blev der efterhånden, men altså, dem der lavede dem, de havde faktisk lært som cigarmagere, sådan nogle som Sofie Rasmussen og Michael Jensen, og alle disse her, deres koner, de sad jo altså og rullede, også store cigarer.

Den fabrik i Esbjerg, hvad var det for en?

Fællesforeningen.

Har hun snakket om at hun blev fyret, var det derfor hun flyttede herop?

Nej hun flyttede bare herop, nu havde hun lyst til noget andet. Så flyttede hun hertil, og jeg kan huske da jeg var 6 år, da stod jeg gerne oppe i porten i smedegade og ventede på hende. Og sommetider så jeg mit snit til at komme op på stuen, og så stable cigarer for hende.

Nå det måtte du godt.

Nej det måtte vi ikke, men jeg gjorde det, jeg syntes jo det var sjovt. Alene lugten deroppe, af tobakken.

Ja det var en meget speciel atmosfære?

Ja tobak! Ja det er noget helt for sig selv, det er det.

Var der andre børn der sådan kom op og kiggede til deres forældre?

Nej, men jeg ved den gamle fabrikant, Christoffer, han sagde nu her, at han kunne huske mig, fordi jeg havde sådan nogle lyse krøller, hende kunne han huske, han kunne ikke huske nogen andre. Men det er jo selvfølgelig fordi, jeg stod altid deroppe og ventede på at min mor hun skulle komme, men hun kom jo ikke før hen ad seks. Da arbejdede de jo fra 7.30 om morgenen, så havde de 1 1/2 times middag, og så arbejdede de igen til 17.30.

Stod du udenfor og ventede på din mor?

Ja

Var din mor alene med dig?

Ja, mig og min bror, hun var alene med os.

Hvor opholdt i jer så i løbet af dagen?

Ja, vi var gerne i pleje hos en eller anden der passede os nogle timer, men til sidst passede vi os selv.

Det var sådan efter skoletid så?

Jeg begyndte først i skole da jeg var 7 1/2 år.

Men jeres far, ved du noget om ham, var han også cigarmand?

Nej han blev sendt til Amerika da jeg blev født.

Var han sendt til Amerika?

Før jeg blev født, ja. Så fik de ham aldrig, ham at se, han døde derovre 1918, ved den spanske syge. Hans forældre sendte ham til Amerika, for det var jo forfærdeligt at min mor skulle have mig. Sådan var det jo dengang.

Det var ikke sådan at han skulle derover, så skulle i følge efter senere?

Han ville gerne have os derover, men så ville min mor ikke. Det er ikke sådan, - nu havde hun jo flere brødre og søstre der var taget til Amerika på arbejde. Så det var hun ikke varm på.

Ved du hvordan det kan være at din mor blev cigarillosmager?

Hun blev det fordi min onkel der i Esbjerg, vi boede der i det gamle hus nede ved viadukten, der i Esbjerg. Det hus det havde min mor jo altså arvet, men det fik han og min moster. Og han var cigarmager, og så var min mor jo kommet i lære der, på den måde og lært som cigarillosmager.

Men det var vel ikke så almindeligt at kvinder fik en uddannelse dengang, sådan en faglig uddannelse?

Nej det var det vist ikke. For jeg ved da dengang, min mor var der første rigtige udlærte cigarillosmager. Der var jo mange der bare sådan satte sig til at rulle, og sådan, og prøve det, og så efterhånden komme ind i det, det var ikke så svært. Så lavede de et (bidemærke) og sådan noget som (kroge), dem kunne de jo klaske sammen ligesom ingenting.

Kunne de klaske sammen?

Ja, det kunne de. Ja, vi havde mange, der aldrig havde lært, der kom ind.

Det var lige meget, det sagde fagforeningen ikke noget til?

Nej ikke når der var brug for det, så kom de da ind. Der var mange der kom ind til maskinerne. Der kom mange, både fra Viborg og rundt omkring, de kom og arbejdede der.

Petersen & Sørensen har da været en meget større fabrik, end den i Esbjerg, var den ikke?

Jo, det var en stor fabrik.

Allerede på det tidspunkt?

Ja, vi har jo været der, helt op til der efter branden, den var faktisk stor, da så maskinerne kom, så slog de sig jo rigtig op med det der. Og lige sådan med (kan ikke høres) det gik også på maskiner.

Hvor boede i henne, du og din mor?

Ja første gang boede vi på Åboulevarden. Så flyttede vi ud på fabriksvej, der overfor Frederiksberggade, - den røde ejendom der. Så flyttede vi i Tordenskjoldsgade, og der boede vi så til jeg var 17 år.

Hvorfor flyttede i rundt, var det for at få en bedre,.....?

Ja, for at få det bedre efterhånden. det gjorde man jo dengang. Så fik vi elektrisk lys og sådan noget.

Det var et stort fremskridt?

Ja, det var så.

Din mor hun tjente så godt at hun kunne forsørge jer?

Ja, Ja, de var meget forbavset over, hendes ugeløn (kan ikke høres) så sagde de, det var rigtig nok flot. Ja, jeg er bedre vant sagde min mor, hun var vant til at tjene mere i Esbjerg. De har altid lønnet bedre, Fællesforeningen, - siges der da, og min stedfar, han arbejdede da dernede helst til han gik på aftægt, som man siger. Det er en god arbejdsplads. Men nu er den jo også væk. Sådan er det jo.

Men når din mor så havde arbejde, havde hun så tid til at sy jeres tøj selv?

Ork-ja, hun var dygtig til at sy.

Have hun en symaskine så?

Ja hun havde en Singer, en trædemaskine.

Hvad med din bror, er han ældre eller yngre?

Ja, han var ældre end mig, jeg var to år yngre. Han er jo altså død, han døde da han var 62 år. Han havde et stort mekanikerværksted i Østbirk til sidst.

Fik han også en faglig uddannelse, som mekaniker?

Ja han lærte som mekaniker.

Var det noget som i selv gerne ville, eller var det jeres mor, der insisterede på at i skulle have en uddannelse?

Aksel ville jo altså gerne være mekaniker, jeg var ikke interesseret i at blive cerutmager, men hvad pokker, det gav jo penge. Jeg ville hellere have gået i skole.

Nå, efter de 7 år, så ville du gerne have fortsat?

Ja, og de ville gerne have haft, at jeg havde fortsat, dem på skolen. Skoleinspektøren, men det ville min mor ikke, hun syntes ikke at hun havde råd til det, dengang da fik man jo ikke sådan frit dengang da skulle man jo betale så meget selv.

Ja, hvis du skulle have fortsat, så var det i en betalingskole

Ja, så skulle der jo betales for både bøger, og alting. Det er jo ikke sådan på en ugeløn.

Nej, selvom hun tjente godt, det var for meget?

Nej, jeg kom jo også hurtigt til at tjene nogle penge.

Hvor har du gået i skole henne?

Først på Østre skole, så flyttede vi jo ud i det kvarter der, så gik jeg på Tordenskjoldsgades skole, der gik jeg så til jeg kom ud.

Men du kunne godt lide at gå i skole, når du klarede dig godt?

Det kunne jeg, og alle mine børn har også fået lov til at gå i skole, de skulle ikke ind på en fabrik, det havde jeg bestemt, der skulle de ikke spærres inde.

Hvor mange i sådan en klasse fik mere end 7 års skolegang, var det sådan at man selv måtte bestemme?

Ja, så kom man jo over på Borgerskolen, da blev man flyttet, hvis det var, så blev man flyttet over på Borgerskolen, i Skolegade, Kildegade, den gamle skole der. Jeg havde jo begyndt at læse engelsk, jeg havde fået nogle bøger fra min fætter og kusine i Esbjerg, der lærte de så meget mere fremme, end de er her. Så jeg havde fået nogle engelskbøger, og sådan nogle, og jeg læste jo alt det her engelsk, for at komme med, men (kan ikke høres). Jeg kan huske, jeg var til eksamen det sidste år der, så var skoleinspektøren der, så var jeg oppe i regning, så havde jeg jo lavet et stykke, så siger han til mig: Jamen der er jo et, (hvad er det nu det hedder) matematik. Nå ja, men de kan jo bare skrive tallene op, sagde jeg så, - så skal jeg nok samle dem sammen efter orden. Det gik jo også godt, og så var de hjemme og snakke med min mor, om jeg ikke kunne få lov at begynde ovre på Borgerskolen, men det syntes hun ikke, hun turde ikke binde sig så hårdt. Men hvad, så kommer man jo ind i det, så bliver man jo hængende.

De der skulle på Borgerskolen, det var altså noget man skulle indstilles til?

Ja, ja, de tog jo de elever, de syntes der kunne klare sig.

Var det sådan at man tog et bestemt antal fra hver klasse, de to bedste eller...?

Ja dem der havde nogle gode karakterer. Så ville de jo godt have dem over.

Var det en ren pigeklasse du gik i?

Ja det var det. Da var vi stærkt adskilte. Vi gik i den sydlige del af skolen, og drengene i den nordlige.

Du og din bror havde ikke sådan en budplads, for at hjælpe på økonomien?

Nej, jeg havde 8 dage, hvor jeg passede et hold tvillinger, men det kunne jeg sku ikke holde til, de var for store og tykke. Det var det år, jeg skulle konfirmeres, jeg synes godt, jeg ville tjene nogle penge selv, men det var for hårdt. Hun gik bare, og lod mig stå med de der tvillinger, på 10 md. og de var store og tykke. det kunne jeg ikke klare.

Hvad med din bror, har han heller ikke haft sådan en budplads, henne hos købmanden, eller sådan?

Nej vi hjalp min mor.

Hvad skulle i hjælpe hende med?

Jeg skulle gøre rent, og hjælpe med madlavning, og Aksel han gjorde de andre indkøb. Og han kunne få 60 ting sagt op, og så kunne han huske det når han kom hen til købmand Andersen, der på hjørnet af Frederiksberggade. Han kunne huske det hele, han var god til at huske.

Fik i så lomme penge, var der noget der hed det dengang?

Nej, vi fik nogle småpenge. Vi fik ikke sådan faste lomme penge, men vi har da aldrig manglet noget.

Hvad om søndagen, tog man så på udflugt?

Ja dengang var der jo det her Elbæk, da tog man jo derover om søndagen. Min bror og jeg, vi fik hver en cykel, så cyklede vi ud søndag formiddag, så cyklede vi til Stensballe, så havde vi sådan en botanikerkasse med, med lidt sodavand og lidt saftevand, og så et par stykker mad. Så kom vi ikke hjem før om eftermiddagen.

Var det en cykel i fik af jeres mor?

Ja, ja det var en gammel brugt en.

Havde børn cykler dengang?

Mange havde, mange havde dengang der. Jeg var 12 år, han var 10 år Hun lejede en, kan jeg huske, af en også, - det var også en der var syg hun havde det svært, hun var gift med en svensker nede på, - ja det har været på Jylland, han var om dagen, - og de havde altså en cykel, deres dreng havde haft, - den lejede min mor for en sommer, det var sådan en lille cykel. Så cyklede vi jo ud, vi to. Det var noget af det bedste vi vidste.

Var din mor politisk og fagligt interesseret, som mange cigarmagere var?

Ja, det tror jeg nok hun var, det tror jeg nok.

Hun havde vel ikke tid til at gøre ret meget ud af det, gå til møder?

Nej, man diskuterede jo og sådan, jeg ved til sidst, hun levede, hun havde et par hjerteanfald, så sagde jeg til hende: det er da også fordi du er så hidsig når du diskuterer politik.

Og det blev hun ved med?

Ja, hun var meget interesseret, aviser og alt muligt, hun læste altid.

Det var vel socialdemokraten?

Ja, ja, det er jeg også.

Med den baggrund, fællesforeningens fabrik i Esbjerg. Mener du at hun var medlem af socialdemokratiet?

Jeg ved ikke om hun just var medlem, men hun stemte jo da. Ja, vi diskuterede jo politik på fabrikken, det gik jo sommetider højt.

Har du været ude for at der har været skolebespisning dengang?

Nej det har jeg ikke.

Hvordan oplevede i krigen, første verdenskrig, var der ikke mange ting der var rationeret?

Jo jeg kan huske, min mor hun stod op kl. 4 om morgenen, for at få et stykke amerikansk flæsk, og så stak de hinanden med stoppenåle, når de stod i kø, for at få noget, så de kunne komme til.

Gjorde de det?

Ja, så kom hun hjem engang, med sådan et stykke amerikansk flæsk, og det er jo det her, de var fodret med majs, og det var jo lige så det gyngede. Jeg kan huske, jeg havde en forfærdelig nat, da jeg havde fået noget af det, jeg drømte om det om natten, jeg drømte at jeg skulle æde en mand ef det, bævreflæsk, så jeg blev syg. Ja, men det var skrappt dengang.

Var det sådan at man ikke kunne skaffe det nødvendigeste, brød og mel?

Ja, man fik jo, jeg fik for eksempel at vide, - jeg var en stor pige der, - så fik jeg jo besked på at jeg måtte tage et stykke sigtebrød, så tænkte jeg, - en skive, det er en skive, så blev den jo så tyk. Det blev fordelt imellem os, vi manglede ikke noget.

Var det sådan at din mor havde noget arbejde ved siden af, for at supplere sin indtægt?

Nej, nej hun arbejdede på fabrikken. Men det blev jo sløjt, der under krigen. Til sidst så slap tobakken jo op. For jeg kom til København der, jeg var 17 år, da kom jeg til København og så fik jeg arbejde ude på Islands Brygge, ved Horwitz og Kattentid og der skulle jeg rulle store cigarer ovre, og se de skulle stykkes sammen af tre stykker dæks, så rådden var det, det havde jo ligget derude i (Kigkurren) i flere år, oplagret, så det var jo lige så det.... det var de her tynde Sandex,

de brugte til den her Imperial, en stor tyk cigar. Jeg havde jo aldrig rullet store cigarer med spids jeg havde kun rullet cerutter med spids. Det havde jeg jo lært, men jeg havde jo aldrig prøvet og rulle de store cigarer, det kneb jo. Da jeg så havde arbejdet der i 3 mdr. så holdt jeg op. Så tog jeg en plads i huset i et år, det kunne jeg bedre tjene noget ved. Dengang da var der havnestrejke, og der gav vi jo over 7,00 kr. ugen i kontingent. Den store havnestrejke i København i 1922, og da gav vi der over 7,00 kr. i kontingent om ugen, og så skulle jeg bruge 3.00 kr. til sporvogn, for at komme fra Enghaveplads, og ud i Kigkurren og så skulle jeg også bruge et par kr. i markettenderiet, og når jeg så kunne tjene 45 kr. om ugen, det var jo ingenting.

Nej det var ikke meget?

Nej så tog jeg en plads ude i Søborg, i sådan et hus. Og der havde jeg det hele, og så 60 kr. i md. og så en del drikkepenge når de havde gæster, det kunne bedre betale sig. Der var jeg så et år. Så flyttede de jo tilbage her til Horsens, og så ville de jo have mig hjem og passe drengen, de havde en dreng der, han blev født da jeg var 17 år. Men det blev jeg jo hurtigt træt af, det var jo ikke lige sagen, og gå derhjemme og passe børn, jeg måtte aldrig gå nogen steder.

Kom du i lære umiddelbart efter du kom ud af skolen så?

Ja, jeg var kommet ud af skolen der i, - ja, jeg var 13 1/2 da jeg kom ud af skolen, da havde jeg gået 7 klasser. Jeg kom i lære efter jeg var konfirmeret, jeg var konfirmeret i oktober, så kom jeg i lære i maj, min mor syntes jeg skulle have det halve år der inden at jeg skulle lære og blive spærret inde.

Du var lidt ked af det, at du skulle derop?

Jeg var ikke særlig begejstret.

Var det svært, hvis du nu havde lyst til noget andet, var det svært at komme ind andre steder?

Nej det var det ikke, det var det ikke, alene det at man lærte det hurtigt og sådan, det blev jo meget hurtigt dengang der.

Det var din mor der skaffede dig ind deroppe?

Ja, ja det gjorde de gerne med deres pigebørn, hvis de havde en, så kom de i lære. Så syntes de, så var de forsikret.

Ellers blev der lavet sådan en lærekontrakt?

Ja, det gjorde der. Men så rejste min mor jo, der jeg var 17, så flyttede hun jo til København. Der var ingen med arbejde der, gik arbejdsløs dengang. Så ville hun derover, og så ville de godt have beholdt mig, jeg skulle have været på et lærlingehjem, men det ville min mor ikke. Så sendte hun os ned til min onkel, og tante i Esbjerg. Der var vi så 1/2 år, så kan jeg huske, jeg rejste til København, da frøs det jo så hårdt, det tog 2 timer over Lillebælt, og 7 timer over Storebælt, sådan frøs det, det år. Så det var skrap. Så kom jeg derover, og så søgte jeg altså arbejde derude, og var heldig at få det derude, for det var ikke nemt.

Nåede du at blive udlært?

Knap nok, men jeg havde lært nok til at jeg kunne klare mig.

Fik du sådan et svendebrev?

Nej det gjorde jeg ikke.

Var der ikke nogen der fik svendebrev, eller fik du ikke, fordi du ikke var udlært?

Jeg fik det ikke, fordi at jeg ikke var udlært. Men jeg havde jo alt så næsten lært færdig, for jeg havde både lavet, du ved den nye Club med spids og lang ende. Jeg havde lært at lave Larosa, den med lang ende, den der ikke kom i form, den blev rullet i karton. Og jeg har lært Flora de antillen, og de store med det lange indlæg. Alt sådan noget har jeg arbejdet med i de år, indtil jeg kom til maskinerne.

Hvor mange var i lære sammen med dig?

Ja vi var temmelig mange, mener jeg. Jeg tror vi var mange elever, nu kan jeg ikke huske hvor mange, men vi var temmelig mange.

En 5 - 10 stykker, eller....?

Jeg vil snarere sige en 10 - 15 stykker.

Nå det var mange?

Ja, der var mange læredrenge også, men de stod antagelig inde på den anden stue.

Hvor mange cigarillosmagere var der så.

Ja vi var vel nok en 52 stykker i alt til sidst. Men så begyndte maskinerne og så, de gjorde det ud for 6.

Så mange var der ikke, dengang du kom i lære vel?

Der var ikke så mange, men der var altså temmelig mange. Ragna var der i hvert tilfælde, Ragna Andersen hun var der, hun havde været 1 år i lære, da jeg kom der. Og der var en der hed Erna, hun var gift med ham den her,... de har engang haft en isenkramforretning ude ved Vestergade, den her Steinkes, ham var hun gift med, hun var også i lære, vi var i lære sammen.

Dem du var i lære sammen med, var de allesammen, eller de fleste af dem, nogen der havde deres far eller mor på fabrikken?

Nej de andre her, - nu Erna, hendes far og mor, de var pedel ude på statsskolen. Ragnas mor var på fabrikken, som stripper, og hun havde også en tante, en der hed Jørgine, hun var der også. Men de er forlængst væk.

Sad alle cigarillosmagere så på en stue?

Ja, ja, så sad vi sådan ind imellem de gamle, så kunne de holde øje med os, jeg sad ved siden af min mor, når der var noget, der ikke duede, så blev de jo fisket ned (kan ikke høres).

Var det din mor der lærte dig op?

Ja, det gjorde hun, hun var meget kritisk.

Det var ikke sådan, at det var mester der....?

Jo, de kom også sommetider og så på det. Men det var nu gerne min mor der tog sig af mig, jeg fik ikke lov til at lave noget skidt.

Men det er jo en forskel fra cigarmagere, læredrenge havde jo en speciel læremester?

Ja, de havde en speciel mester til at lære sig det.

Men ovre ved jer, der var det cigarillosmagere?

Ja, vi lærte hinanden og sådan, og så kom mester jo engang imellem og hang over os for at se om vi lavede det ordentlig. Og hvad så fik vi jo en 'fisk', når de havde været oppe og de havde fundet noget, der ikke duede.

Fik i en 'fisk'?

Ja, skæld ud, det kaldte vi en fisk. Hvis de fandt noget der ikke var (slunken), sådan at man kunne klemme ind på midten, sådan at cerutterne, de ikke var jævnt fordelt. De skulle jo være ens, det skulle man jo have på fornemmelsen.

I fik en 'fisk', jeg har hørt andre steder, der fik man et plaster?

Ja, også det, også et plaster, ja det er akkurat det samme.

Hvor mange år var læretiden?

3 år.

Var det nødvendigt at stå i lære i 3 år, for at lære at rulle?

Ja, ellers kunne de jo ikke tjene noget på det.

Det kan jeg godt regne ud, men det var ikke så meget det jeg tænkte på?

Men altså, det tjente de ikke på, men ikke for det, jeg fik 10 kr. om ugen de første 3 md. så kan jeg ikke huske, jeg skulle have sommerferie, da havde vi fået lavet sommerferie det år der. det var første gang der rigtig var ferie for tobakken, de var jo foregangs med alting, dem og så typograferne, så skulle jeg på ferie nede ved min moster og onkel, og jeg fik en ekstra uges ferie, og jeg fik skam 10 kr. om ugen i den tid jeg var væk. Det var første gang det var passeret.

Men hvor lang tid.... man kunne godt have lært det på et år, at rulle?

Jo, men skulle man lære det rigtige håndarbejde, så skulle man nu have længere tid, for nu begyndte man jo for eks. med Crown, det er den der kom til at hedde 333 på maskinen, den begyndte de at lave, den kunne jo næsten laves med tærne, som vi sagde. Men dem sad vi og lavede til at begynde med, men så kom vi jo over på Epoka og La Conveniencia cerutterne, det var lange, slanke og så kom jo det her med, jeg fik altså lært og lave det med lang indlæg, en der hed Larosa. Men den kom ikke i form, da havde vi sådan nogle rammer, vi stillede dem op,

og så blev de efterhånden som vi rev det lange indlæg til, og rullede det ind i ombladet, og så i karton, så blev de sat op. Jeg satte da over hundred op, inden jeg rullede dem over, så var de tilpas til at rulle over, så de var ens.

Var der forskel på hvor meget i lærte, var der nogen der ikke rigtig lærte at lave de der specielle ting?

Nej det var fordi, vi ville lave dem, tænker jeg, de havde ikke lyst, de havde ikke lyst til at sætte penge til på det, det havde jeg heller ikke, dengang jeg kom til Club, den var ikke kommet med i bedømmelsen af, at den skulle have mere. Så jeg var jo ikke ret glad for at komme til den den gang, for så gik jeg jo langt ned i løn, men så fik jeg sørme sat den 50% op.

Det ville sige, mens I var i lære, så måtte i sådan set selv bestemme hvor meget i ville lære?

Nej vi måtte ej, vi kom skam til de forskellige mærker.

Det var vel også det bedste?

Ja det var det da, det var alle tiders, hvis man skulle søge noget, så var det jo rart man kunne sige man havde lavet det, ikke? Og Pedersen & Sørensen var jo bekendt for sine fine mærker. Nu Flora de Antillen og sådan, det var den her lange, med langt indlæg, uden spids, men den var så lang, sådan nogle, det var jo deres hovedmærker. Og ligesådan La Conveniencia-cerutten, det var jo også et af hovedmærkerne. Og Club, den sad jeg og lavede i mange år alene, helt til jeg kom ind på maskinstuen. Men den var jeg ikke glad ved at komme ind til, for den satte jeg mange penge til på, men så fik jeg det altså lavet sådan at den blev sat op, sådan at jeg kunne tjene noget.

Gik du til mester og sagde at nu skulle der altså ske noget?

Ja, jeg sendte bud efter tillidsmanden, vi ville altså have noget mere for det. Så fik vi det også, for den havde ikke været bedømt, fordi den var ikke blevet lavet i flere år, det var kun sådan lejlighedsvis at de lavede dem, men så sad jeg jo i flere år og lavede den, jeg kunne lave 600 om dagen, og så kunne det give nogle penge. (Kan ikke høres) men det skulle jo være fint arbejde, når der skulle (kan ikke høres) sådan noget småtteri.

Jeg ved at cigarmagerlærlinge, de kom på akkord i læretiden, gjorde i også det?

Ja, så snart der var gået 3 mdr. så fik vi halv akkord.

3 mdr.?

Ja, så (betalte) vi de 10 kr. om ugen i 3 md.

Og så akkord, halv akkord?

Så kom vi på halv akkord.

Det er så den periode hvor de tjener godt på jer. Når I er udlært så skal I have fuld akkord?

Ja så får vi jo fuld løn. Det var såmænd godt nok at være der.

Hvordan syntes du, du blev modtaget deroppe, af dem der arbejdede der?

Jeg syntes da man blev godt modtaget.

Det var ikke bare fordi at din mor var der?

Nej nej, det var det ikke.

**Jeg ved at cigarmagerlærlinge, de blev sommetider udnyttet lidt, med at de skulle re-
de byærinder?**

Ja, og tømme spyttebakker.

Ja og sådan nogle forskellige ubehagelige ting, det kendte I ikke til ovre ved jer?

Jo, vi rendte også byærinder, men det var da ikke mere end vi selv ville.

Var der ikke noget der hed spyttebakker ovre ved jer?

Nej det fik vi afskaffet. Jeg ville sgu ikke gøre spyttebakker rene efter alle de cigarmagere, de sad der og harkedede, sådan noget svineri.

Men skulle I ellers have gjort det?

Ja, der var en overgang de skulle, men det hørte op der, for det var da et led arbejde. Husk på hvor mange der havde tuberkulose deroppe, det var der jo mange der havde.

Havde kvinderne spyttebakker?

Nej, de har ikke spyttet som mændene.

**Men det vil sige, de der var i lære som cigarillosmagere, og skulle over og tømme ci-
garmagernes spyttebakker?**

Nej det var cigarlærlinge, der gjorde det. Der var jo en overgang, hvor de også skulle have vi andre til det, men det blev så stoppet, det brød vi os ikke om.

**Det kan jeg da godt forstå. Jeg har fået nogle beretninger. Hvordan, sidder man så nog-
le stykker sammen om et bord, når man sidder og laver håndarbejde?**

Der var sådan nogle lange borde, og der var sådan et midterbræt, det kaldte vi for 'skansen', der havde vi klister og sager stående, vi havde jo altid..ur..foran, vi arbejdede jo efter ur, og så var vi jo inde i sådan nogle båse, der var gerne 4 på række, på hver side. Vi sad altså ved et 8 mands bord.

**Kunne man så selv bestemme, hvor man ville sidde, hvem man ville sidde sammen
med?**

Ja det ordnede vi jo sådan, nu sad jeg jo ved siden af min mor, så sad Ragna på den anden side i al min læretid. Og hende Elna Skovgaard, der blev gift med ham Aksel Madsen. Der var flere sådan Der var en der hed Mary Henriksen, hun var gift med ham, - han er lige død, ham Murer-Henriksen, de boede herude i..... de byggede lige hjørnet der. Men hun er altså død for flere år siden.

Hvis nu man ikke kunne komme ud af det med dem man sad sammen med, var irriteret på dem, kunne man så godt bede om at blive flyttet?

Nå det ved jeg ikke om man gjorde, man tog jo en lille ´riv-af´ og så gik det godt igen. Det tror jeg ikke der var så meget med. Man skulle jo også tjene penge.

Du sagde i arbejde efter ur, hvad mener du med det?

Ja vi havde altid et ur foran os, så vi fulgte, hvor meget vi lavede i timen. Det har altid været, og nu da vi kom ind på maskinerne, så havde vi jo et ur i hver ende af lokalet, et stort et, et elektrisk ur. Og så tænker jeg altid på Kim Larsen, når han synger den her, " Blip, Båt", for det var lige akkurat det der, man sad og kiggede på det ur, og tænkte: Gid fanden havde det snart fyraften". Man sad og så på det, man syntes aldrig det havde bevæget sig.

Men mens man lavede håndarbejde, og kiggede på uret, var det for at finde ud af, hvor meget man var foran eller bagefter?

Ja nemlig. Min mor havde noget lignende på hendes klods, vi havde sådan en egetræsklods, der var lavet af små klodser, så oppe i hjørnet, der lagde uret, eller også hang det på et søm der foran os på `skansen`, så så vi efter uret, så og så mange kan du lave i en time, så og så mange rullede vi over i en time. Det har jeg altid arbejdet efter ur, når det var akkord. Det har fulgt os alle der.

Men i kunne vel ikke lave lige meget, der må være forskel på hvor hurtige folk er?

Jah, når ugelønnen den venter, så skynder man sig.

Jeg har set sådan en klods, jeg har fået foræret Nancys klods?

Nå har du, ja min den faldt fra hinanden, så smed jeg den ud. Ja Ejnar, han sagde en dag til mig, han syntes vi skulle få et tobaks kort, og så kunne jeg sidde og lave cerutter. Jeg har lavet nok. Det kan vi nemmelig godt få, vi kan godt få et tobakskort, så vi kan købe tobak, og så selv sidde og lave noget, men når man har lavet mange millioner, så er man sku ikke interesseret.

Var det sådan at du lå og lavede cerutter derhjemme om natten og så drømte om det?

Nej det gjorde jeg ikke, men jeg ved, da jeg sad til sidst, da lavede jeg den her ´Lady`, og den var jo 6 tusinde om dagen på maskine, det kunne godt blive trivielt. Og så på 3 holds- skift, de sidste 15 år arbejdede jeg på 3 holds-skift. det var drøjt.

Kunne du ikke lide at være på skiftehold?

Åh, det var både sådan og sådan, man havde fri om dagen, men jeg vil godt sige, når man så kunne sove 2 timer, og så skulle på den igen. Man kan ikke forlange, når der er 6 hold lejere i en

ejendom, at de skal tage hensyn til en, fordi man ikke kan sove vel, så går det jo ud over en, ja så var man jo på den med sovepiller, det er man jo nødt til, for ellers kommer man jo til skade, det gjorde jeg jo et par gange.

Kom du til skade?

Ja, den første gang jeg kom til skade, da kom jeg ind under en standser, og fik skåret af her, det var det år min datter skulle giftes, og jeg kan huske jeg gik i 7 uger, jeg måtte ikke få dem i vand, huden den skulle gro ud, det var skrælet af her, og selvfølgelig så var montøren der jo ikke, han var ude på villaen, ude på, ved sundet, så inden han kom, da havde jeg jo siddet og besvimet flere gange.

Var det dengang du mistede det stykke af din finger?

Nej det var længere hen.

Den standser der, det er den der standser dækset ud?

Ja når man lægger det på. Så gik den over, og kom til at sidde fast. Og så sad jeg der jo, og den er jo ikke til at komme fra. Når så montøren ikke var der, dengang var der kun en montør.

Men man lægger dækset på, og køre det selv ned?

Nej så kørte falseren hen over og tilbage, men kommer man i klemme, så bliver man sku stående.

Så er det med at få fingrene til sig?

jamen det kunne man ikke når den sad der.

Nej, nej men inden den kører over.

Ja, ja.

Skal man træde på en pedal?

Ja, det skal man, ligesom man ville bremse. Så slipper man jo når man ville lade den køre. Men den anden gang, da fik jeg den i en snegl, så fik jeg to led af her.

I sneglen?

I en maskine, ned under, jeg skulle rense, så fik jeg den for langt ind, så kørte den rundt.

Hvornår var det så?

ja, jeg har været et halvt hundred år.

Fik du nogen erstatning, det må du jo have fået.

ja, jeg fik 3.900,- kr. det kunne ikke dække det jeg satte til.

3.900,-!?

Ja, jeg gik i 7 måneder.

Højre hånds pegefinger?

Ja, nej der var en gammel mand inde ved siden af, der kom til skade, han fik for en lillefinger, han var over 70 år. Jeg ved ikke hvor mange tusinde han fik, fordi det var en mand.

Nå det var derfor?

Ja, ja og så en lillefinger.

Og du var da meget afhængig af dine fingre til det arbejde?

Ja, det var jeg, og ligesådan den her var jo også med, den er jo sådan, - men det gik jo alligevel.

Var der andre end dig, der kom til skade ved de maskiner der?

Ikke så meget, nu har jeg været syg en 8 dages tid, og så måtte jeg absolut på arbejde, jeg havde lige været sygemeldt i påsken, og så var jeg jo ikke rask nok, så røg jeg jo i.

Hvorfor ville du ikke være sygemeldt?

Nej jeg ville have min frihed. Jeg har aldrig brudt mig om at gå på understøttelse. Jeg har faktisk kun været arbejdsløs i 4 mdr.

Du har ikke været sæson- fyret dernede fra, når der ikke var så meget at lave?

Nej det har jeg ikke.

Var det ikke sådan lidt sæsonarbejde, så nogle perioder var der meget at lave?

Nej jeg syntes det gik jævnt hele året.

Og ikke noget med nogle juleordrer, der skulle være færdig, så derefter var der ikke så meget?

Nej, ork nej.

Så lavede de bare til lager?

Ja vi lavede til lager, så havde vi nogen, de kom jo altid ud, der var altid travlhed. Jeg ved engang jeg blev fyret, jeg kom på arbejde om eftermiddagen, så siger de: der er en ny inde på stuen, - Nå siger jeg. Ja det er dig det drejer sig om, jeg var raget uklar med en mester, vi havde en montør, han sov om natten når han arbejdede. Så havde han jo cirklet, vi havde ikke holdt så længe, vi skulle jo have noget divideret op, når vi holdt i flere timer, når maskinen var i stykker. Så kommer en af mestrene, så sagde han til mig: Jeg skrev for meget spild. Så sagde jeg "nej det har jeg ikke, jeg har regnet det konstant ud, det jeg har skrevet på, men jeg vil ikke sidde at arbejde gratis". Nå ja men så kunne jeg jo holde. Jeg sagde jo pænt tak. Så var jeg hjemme i 4 md. Den dag jeg kom igen, da var han lige ved at bære mig på plads, så glad var han ved mig.

Det er da rart at være savnet, det må da være en rar fornemmelse at møde igen så?

Ja mestrene, de kunne være nogle sjove nogen.

Jeg har da hørt, han var da meget flink, den mester I havde, var han ikke?

Jo Jean! ja han var flink, men det var en anden, vi havde en der hed Villy Holt også, som var en led maskine. Vi havde det jo sådan deroppe, når vi skulle have fri, dengang jeg skulle have sølvbryllup, så skulle man bare sige til i god tid, så kunne vi få fri. Og jeg sagde jo 8 dage før jeg skulle have fri et par dage, så sagde jeg ikke hvorfor! For det behøvede jeg jo ikke. Jamen han havde ingen reserve, så sagde jeg "det er din hovedpine" sagde jeg, for jeg skal have fri. Så kom han jo også over og sagde, nu havde han fundet en der kunne gå ind i stedet for mig. Ja, men det er var jo godt, sagde jeg. Han skulle da ikke bestemme om jeg skulle have fri til mit sølvbryllup.

Kunne I godt sidde og snakke sammen mens I lavede håndarbejde?

Ja, uha, vi har lært hinanden at lave mad når vi sad og arbejdede, det den ene ikke kunne lave, det kunne den anden, så det lærte vi en masse af. Nu Nancy hun boede jo i huset ved en kokekone, hende har vi lært en masse af, hun var selv dygtig til at lave mad.

Men man kunne da ikke sådan sidde og rulle, uden at se på det, man var da nødt til at sidde og kigge ned?

Ha, man kunne da altid kigge op, det kunne man da.

Måtte I godt snakke sammen?

Ork, ja, vi råbte fra det ene bord til det andet.

Også helt fra starten da du var der?

Ja, nej eleverne de var jo lidt mere tilbageholdene. Men når man først var udlært, så kunne man godt bruge munden.

Hvad når den gamle Christof han kom igennem, kunne I også godt snakke sammen så?

Jah, han var ikke så meget for det, men vi gjorde det nu alligevel. Nej det var værre engang Alfred Pedersen han kom igennem, så var der en der havde fødselsdag, hende kaldte vi Anna blik, hun er også død, så havde vi lavet sådan et hvidkålshoved ud, så havde vi oversmurt det med sennep, og så sat de her små mænd, de ved, man sætter i, så laver de en hel masse. Så kom Alfred Pedersen igennem, og så sagde han "jeg tror de gør det værste ved hinanden derinde" men de snakkede om hvidkålshoveder. Han var jo skaldet, han troede det var ham de snakkede om. Men det var det nu ikke. Sådan nogle unge piger, de sad jo og morede sig over det her hvidkålshoved, og de her mænd, de sad jo og lavede en hel masse, det havde de ikke bundet om med sløjfer og sager, det stod på bordet. Jeg tror såmænd det var Anna Blik der fik det til en fødselsdag, de lavede grin med hende, det gjorde de altid med hinanden. Det var jo ikke bare sørgeligt. Vi havde en cigarmager derovre, han hed Stormfeldt. Han drak så meget, så vi cerutmager, vi var snart ked af at have ham hængene over os, det var når han var fuld, så hang han jo rundt omkring, og over os, og stod og savlede. Så en dag han var gået ned, så havde vi taget en flue, og sat ned på rudeglasset på hans hu, det hang jo derinde. Så sagde han jo til de andre cigarmage-

re, de sad på en stue, de kaldte for Sibirien, om de kunne se den. Nej det kunne de ikke, ikke tale om at de kunne, men han kunne jo se den. Så gik han hjem.

(Kan ikke høres) heller ikke svaret.

Når nu tobakken den var af dårlig kvalitet, hvad kunne I så få noget mere?

Ja, så klagede vi jo over den, og fik den sorteret noget bedre, det var ikke til at sidde og arbejde i noget, der var ene bare huller.

Det vil sige, det var stripperne i skældte ud over, at de ikke havde sorteret dem ordentligt?

Nej men de skulle lave for meget (gourmet) de måtte ikke kassere, og det kunne vi ikke finde os i.

I ville have at de skulle kassere noget mere?

Ja, der skulle skydes for meget ud, sådan vi kunne arbejde i det.

Det var lidt svært for stripperne, at ledelsen ville have at de skulle have så meget med så muligt?

Ja, de skulle altså have så meget med, af det, af det hullede.

Ja, og i skulle have så lidt. Var det sådan at i kunne blive uvenner med dem dernede, Med stripperne?

Nej, ork nej, så når vi mødtes på spisestuen, så var der liv og glade dage. Nej det var der ikke noget med, det gik vi vel til mester om, det havde vi en tillidsmand til, det ordnede han så, og der blev sagt at de måtte ikke tage så meget med af affaldet, de skulle skyde noget mere ud, for det var ikke til at holde en akkord, når man sad med nogle pjaltede dæks, det kunne man ikke.

Var der mange enlige mødre, ligesom din mor, der arbejdede deroppe?

Ja, nogen var der jo da. De klarede sig jævnt godt.

De var sådan at de selv kunne passe deres børn ude, ligesom din mor?

Ja nogle havde en tjenestepige. Det kunne de sådan ordne, men når de..... for eks. nogen af dem de havde en mand, så havde de jo råd til at holde en pige.

Tror du, der var en der har sagt, før maskinerne kom, da var der sådan et bedre kammeratskab end efter?

Ja, det var der, for da kunne man snakke sammen. Da man kom til maskinerne, ja da var der ikke andet end hovedtelefonerne på, og så lytte til musikken. Jeg kan huske en dag da var der nogle lønhusmødre, de var oppe på fabrikken og se os, og se maskinerne, så sagde de, "sig mig, uha hvor er der da mange der har dårlige ører her," vores ører de fejler sgu ikke noget.

Kom du til maskinerne lige så snart de fik dem?

Nej det varede længe, jeg var en af de sidste der kom ind til maskinerne.

Hvorfor tror du, var det fordi du ikke ville ind til maskinerne, eller fordi de ikke kunne undvære dig?

Næ, men nu sad jeg jo og rullede der, så dem skulle de jo have lavet.

Der var ikke andre der var interesseret i....?

Nej de var ikke så interesseret i den Club der. Den lavede jeg lige til den sidste.

Slut bånd 1 side 1

Var der noget der hed, at man kunne nægte at,.. sige, at det vil jeg altså ikke,... til maskinerne?

Så var der ikke noget.

Nej så var der ikke noget?

Men hvad det gør man skal stå og bruge pengene.

Man kunne det samme, kunne man ikke det, maskine eller håndarbejde.

Nej det kunne man ikke. Ved maskinerne der gik man ned i løn.

Gjorde man det?

Ja det gjorde man, man tjente bedre på håndarbejde. når man var vant til at arbejde med det, det absolut det bedste. Det syntes jeg i hvert fald, jeg kunne godt nok lide at lave cigarer, selv om det ikke var det jeg havde mest lyst til første gang, det er der jo ikke nogen der spørger en om. Næ altså jeg kunne godt lide at lave cigarer, jeg kunne godt lide at lave noget pænt arbejde.

Kunne det ikke gå lidt ud over, hvor meget du tjente, hvis du sad og gjorde for meget ud af det?

Nåh, det kunne det godt, men altså jeg ville nu ikke levere en hel masse skidt, for at få noget mere i løn. Det blev jo rutine at lave sådan en cigar, det havde man jo i fingrene.

Det var ikke sådan at der var nogen der ikke kunne lære det vel, af dem der kom i lære?

Nej de lærte det alle sammen, jeg syntes altid de kunne, de forskellige.

Du sagde i sad,... du lærte at lave mad?

Ja vi snakkede opskrifter og sådan noget hele dagen, det har jeg lært meget af. En kunne fortælle hvordan det gik på den ene måde, og den anden på den anden. Det kunne man da altid snakke om, det kan mødre jo, og husmødre.

Det var sådan noget med at i sad og snakkede om jeres børn og jeres madlavning.

Ja, ja så sad vi og snakkede om mad og sådan noget. Og der under rationeringen og sådan, da snakkede man jo også meget om hvordan man kunne klare det bedst.

Skulle du hjem og lave mad til din mand i middagspausen?

Nej dengang arbejdede vi som regel, 1/2 times frokost på fabrikken, så spiste vi om aftenen. Det vænnede vi os til.

Den lange middagspause, den kom da først efter fabrikken brændte, efter det nye blev bygget.

Nej den var der første gang jeg begyndte den lange middagspause, da var det 1 1/2 time. Og det varede helt op til fabrikken den brændte. Så kom den nye fabrik, og så fik vi den korte middagspause. Så havde vi 1/2 time, og så havde vi 10 min. at drikke kaffe i, kl. 9.

Kunne man ikke holde en lille pause, sådan ind i mellem, og tage sig en kop kaffe?

Nåh, vi luskede jo sommetider ud i garderoben og tog en kop kaffe og en smøg

Men når i var på akkord, så kunne det vel heller ikke gøre så meget, mester kunne da være ligeglad?

Vi fik jo kun betaling for det vi lavede, der var jo ikke noget der hed at man fik betaling for noget man ikke lavede. Det var jo stramt, men når først man kom til maskinerne, så var det jo trit og retning.

Var det maskinen der holdt tempoet?

Ja, når vi endelig bad om lønforhøjelse, så fik vi maskinerne sat op så de lavede en 10-12 stk. mere i min. Det var på den måde vi fik lønforhøjelse.

Kom du til maskinerne mens du var på den gamle fabrik, eller var det først efter?

Jah, jeg havde været der en ganske kort tid der, i det gamle dernede i Farvergade, det der brændte. Det var en skummel historie at være der om natten og om aftenen, for der var ikke låst. Sommetider gik der jo nogen og luskede op og ned af trapperne, og væltede alting ovre på sortererstuerne, og alt det der. Så havde der jo været nogle fulderikker inde og rode rundt i alting. Så skældte Christoffer jo ud, så sagde jeg til ham "jamen hvad så med os", så siger jeg "vi kan ikke høre for maskinerne, vi kan ikke høre noget, de kan stikke ild på det hele, og så kan vi ikke komme ud", vi skulle springe ud af vinduerne, hvis der skete noget. Så kan jeg huske dengang der, jeg arbejdede en kort tid nede ved Poul Pedersen, da min ældste datter blev født, og så kan jeg huske jeg stod ude i gården, og var ved at hænge noget tøj op, så kom jeg til at se op, så siger jeg, det er sgu tobakken der brænder, det kunne jo lugtes langt væk, jeg var ved at hænge noget børnetøj op, så holdt jeg op nede ved Poul Pedersen, men så kom jeg ud, han havde den her maskinefabrik derude på Sønderbro, der blev alle maskinerne stablet ud, det var et forfærdelig sted at være, der var så mange fluer, det var jo en gammel stald. Frygteligt at sidde der. Der var også så beskidt ude, der stod maskinerne ude helt til at den nye fabrik var ordnet, så kom man op på den ny.

Kom du ud at arbejde derude i stalden der?

Ja, jeg gjorde så, fluerne var lige ved at æde mig om sommeren. Jeg sad med et vådt håndklæde over hovedet. Fabrikanten, han grinede når han gik igennem, det kunne han jo også sagtens, for han kunne jo gå til frokost. Det var ret ubehageligt, for det var jo sådan en gammel bygning med toppet brolæsning på gulvet og sådan noget, men de skulle jo stå et sted, maskinerne.

Du kom ud til Poul Pedersen efter du havde fået din datter sagde du?

Ja, lige før hun blev født, da var jeg derude et stykke tid, fordi jeg ville ikke arbejde om natten, og da havde jeg jo været ved maskinerne et stykke tid, og var kommet galt afsted. Så ville jeg altså ikke arbejde om natten i den tid jeg skulle have hende, og så dengang hun var et års tid, så kan jeg huske jeg stod og hængte det her tøj op, så så jeg det her røg, vi boede der på Fabriksvej 14 der ved hjørnet af Torslundsgade. Og jeg står, (kan ikke høres) De står og kigger op, og så så jeg jo røgen, og man kunne jo lugte det. Så siger jeg til min mand, det er sgu tobakken der brænder, det var det altså også.

Du kom ud til Poul Pedersen, var det fordi der ikke var skiftehold derude?

Ja, der var jeg altså, der rullede jeg i hånden et stykke tid, så var jeg ved maskinerne et stykke tid, men skulle jeg passe maskinen, så kunne jeg lige så godt passe den oppe ved Pedersen og Sørensens, der har jeg været det meste af mit liv.

Kunne du bedre lide at være deroppe end ved Poul Pedersen?

Ja, det kunne jeg.

Hvorfor, tror du?

Ja, det ved jeg ikke.

Vanen?

Ja, måske nok.

Hvordan, det var da en meget mindre arbejdsplads, der var vel ikke ret mange derude der lavede cerutter?

De mindre arbejdspladser, de er ikke altid så rare, det syntes jeg ikke. Jeg syntes i alle tilfælde den anden store arbejdsplads den var bedre.

Hvor mange var der, der lavede cerutter der ude ved Poul Pedersen, da du var derude?

Ja, hvor mange var vi, vi var vel en halv snes stykker, både mænd og kvinder, der sad der og lavede cigarer.

Kun håndarbejde?

Ja kun håndarbejde.

Var der ingen maskiner?

Jo han fik maskiner, han fik et par stykker, han fik 2 til at begynde med.

Så var der ingen problemer med at komme tilbage til Pedersen og Sørensen?

Nej, det havde de jo ellers sagt fordi jeg selv havde holdt op, Så ringede jeg op til mester Hansen, efter barnet, om han kunne bruge en cerutmager. "De har jo arbejde", ja, sagde jeg men jeg er ikke så tilfreds med det. "nå men så kan de komme, de kan komme nu". Det kan jeg ikke, sagde jeg, vi har jo 8 dags opsigelse. "nå men det er der ingen der regner med her", sagde han. Nå ja, men det gør jeg. "Nå ja men så kommer de om 8 dage", sagde han. Så var ovre det.

Jeg glemte at spørge dengang vi snakkede før, om gamle Christoffer Pedersen, jeg har hørt, jeg tror det var på stripperstuen, han kom og slukkede lyset når han gik igennem, gjorde han også det inde ved jer?

Ja, ja ok ja så tændte vi det igen.

Det var fordi der skulle spares?

ja, vi kunne sgu da ikke lave cigarer i mørke. Så tændte vi det igen, han var altså sparsommelig.

Han samlede også tit tobak op fra gulvet, hvis der...?

Ja, ok ja, men derimod Ejnar, den unge fabrikant, han var helt anderledes, han var mere ligetil, det var han altså.

Men den gamle, han snakkede jo ikke til jer sådan når han gik igennem?

Nej det gjorde han ikke, det kunne Alfred Pedersen bedre gøre, men så kunne de ikke forliges, de to. Så blev det jo delt, men Ejnar Pedersen han var mere, sådan ligetil. Men hans far det var en stivstikker, de kaldte ham for Løjtnanten.

Var der sommetider nogle mænd der kom ind og lave cerutter, hvis der ikke var arbejde nok til dem, har du været ude for det?

Ja, der var nogen der kom ind, jeg kan huske dengang jeg sad ved Larosa, da var jeg kommet op på at lave 1000 om dagen, så kunne jeg jo tjene noget, så var der jo også nogle cigarmagere, så ville de jo godt have arbejdet. Men de skulle rubbe sig noget mere, det skal de jo når de skal lave mange, det kan jo ikke nytte noget man sidder og driver.

Det var de ikke vant til?

Nej, cigarmagerne er vant til at tage den med ro, for det arbejde de har, det er jo sådan noget der kræver at de er langsommere. Men så ville de godt have det, sådan et arbejde der. Det kom jo så efterhånden.

Du sagde, inden de startede maskinen her, der var kvindelige cigarmagere. Det forsvandt da helt?

Ja, det forsvandt jo efterhånden, men da jeg begyndte som elev, da var der mange kvindelige cigarmagere derovre. Så kom vi jo til cerutter efterhånden som der blev sådan en stærk efterspørgsel efter cigarillos.

Cigarmagere, de havde også sådan en ordning med at de fik nogle cigarer med hjem hver uge, og skrå også. Det fik i ikke vel?

Nej, ja, vi fik til højtider, så fik vi gerne nogle knuste cigarer. Så var der engang de sagde til mig efter at... vi synes det var for dårligt at dem vi fik, dem var der ingen dæks på. Han kunne fandeme ikke forstå vi ville forlange det, vi kunne jo bare tage dem vi ville have . Det gjorde vi selvfølgelig også, men jeg kan huske den dag jeg skulle holde op, så var der en der sagde, nu har du vel sørget for at have nogen, Så sagde jeg "nej ved du hvad, har du tænkt på at jeg kan risikere at blive 90" jeg kunne jo ikke have det, sagde jeg.

Hvad lavede de der montører?

De skulle jo passe maskiner, vi havde 3 montører til sidst, de skulle passe maskinerne, og holde dem i orden, men det var jo sommetider, de havde fået for mange øller, så skilte de dem ad, og satte dem sammen igen.

Kunne I så selv samle dem?

Nej det kunne vi ikke, så gik vi jo og daskede rundt, og så skrev vi jo spild på for det, det var vi jo nødt til, vi kunne jo ikke sidde der en hel nat uden at få noget for det.

Var der ikke rigtig noget opsyn om natten?

Nej mester, han gik kl. 12. han skulle hjem og sove, så kunne vi andre blive til kl. 6. Men vi kunne jo også godt klare os uden ham.

I måtte tage af de cerutter i selv lavede, da måtte i tage det i røg selv, ikke også?

Ja, sådan lige til husbehov, det var jo altid vraget vi tog, det var jo aldrig reelle cigarer. Nej for dem fik vi jo penge for, vragene, dem fik vi jo ikke noget for, det var så lidt, de gik jo i en kasse, og så blev de jo skåret om til indlæg.

Vrag, hvad var det for nogle?

Det er nogle der er i stykker, og sådan. Der tog vi nogle vrag. Når man først har ild i den, så er det jo også lige meget. Det er først når man skal købe og betale, så ser man jo på hvad det er.

Dengang du startede deroppe, da skulle du vel sige De til alle de cigarillosmagere der var, skulle du ikke?

Ja, det tror jeg nok, det har jeg aldrig tænkt over.

De andre har fortalt, den dag man blev udlært, så skulle man sige du til kolleger?

Det var at holde på formerne.

Det gjorde I ikke så meget ovre ved jer?

Nej det tror jeg ikke.

Hvad med opvarmningen af lokalerne på den gamle fabrik, kunne det ikke godt knibe om vinteren?

Jo det kunne det også på den nye.

Kunne det også det på den nye?

Ja, vi har sommetider siddet og arbejdet, med cementgulv, i 9 gr. varme. Du kan tro, det ikke var sjovt.

I havde ikke sådan en ordning med, at der skulle være over en vis temperatur, for at i skulle arbejde?

Jo det var der, så klagede vi jo, så fik vi noget mere varme, og så gik det igen i et stykke tid. det var jo også et stort lokale, der stod jo en snes maskiner i sådan et lokale, i det store nye. Nogle de sveder jo og andre fryser, så er det sgu heller ikke nemt.

I kunne heller ikke blive enige om, hvornår der skulle luftes ud?

Nej, når vi fik mændene ind, så skulle der sgu luftes ud hele tiden, da sad vi i sus og gennemtræk, da stod alle døre og vinduer.

Nu lavede i jo mange forskellige mærker. Jeg kunne forstå på dig, at I specialiserede jer lidt, sådan at du lavede en som de andre ikke rigtig kunne?

Ja, de andre de ville ikke ret gerne lave den.

Det kunne man godt sådan selv bestemme?

Ja, nej jeg kunne sgu ikke bestemme. Så sagde de til mig,.. det var jeg ked af,.. det kan jeg ikke, sagde jeg. Nå men hvis jeg ikke kunne, så var der ingen der kunne sagde de. Så måtte jeg jo tage det, det var jeg jo nødt til, men det gik jo også godt, når jeg fik mere for det.

Det vil sådan set sige, at mester godt kunne gøre lidt forskel på folk?

Nåh, det tror jeg ikke så meget.

Nå han gjorde det ikke?

Nej det gjorde han ikke, det syntes jeg ikke.

Det kunne selvfølgelig også være lidt farligt hvis han gjorde det men han kunne jo sådan set godt have givet nogen af de gode, og nogen af de dårlige, dem der ikke kunne tjene så meget. Der var jo ret stor forskel på hvor meget i kunne tjene var der ikke?

Jo men det kom jo an på hvor meget vi lavede, og hvilke mærker vi sad ved. For det var ikke altid, sådan en som Club, at man tjente mere på den, det kunne man gøre på sådan en som Flora de Antillen

dem kunne man tjene mere på, for det var jo en dyrere cigar.

I var heller ikke lige hurtige, selv om i lavede det samme, så måtte der være en forskel på hvor mange i kunne lave?

Sommetider så holdt vi jo en pause. Så skulle vi have isbomber nede fra Nørregade.

Midt i arbejdstiden?

Ja, ja så sendte vi en ned. Kan de huske Crome & Goldsmith (udsalg) det var ..... Danielsen, han var jo søm deroppe, han sad gerne henne i (kan ikke høres) Det var sådan et langt hyl, men en sød ung mand. Ham kunne vi få til at hente ting til os han var nærmest en slags volontør.

I sad ned og rullede, både i hånden og på maskinerne, og ved bordene?

Ja, det gjorde vi. Cigarmagerne stod op.

Ja, det var lidt forskelligt?

Ja ja. Engang så var der en af maskinerne der var i stykker, der var jeg inde, og da skulle jeg altså reparere nogle store cigarer, da havde jeg sådan en høj skammel, jeg skulle op på (kan ikke høres) vi skulle sidde og reparere dem, det var nogen cigarmagere de skulle have til røgcigarer, der skulle jo være dæks på dem, det var såmænd helt tovligt.

Kunne du ikke godt fortælle,.. du sagde at,.. det var også inden vi startede, at cigarmagerne havde lang pinseferie?

Ja, de (kan ikke høres) den dag der efter tirsdagen, den tog de jo altså til konerne og børnene, så tog de (kan ikke høres), det var altså gevaldigt.

Fik man så alligevel betaling for.....?

Nej, selvfølgelig fik man ikke betaling for det. Det så de jo stort på, cigarmagerne dengang, da var de ude at more sig med kone og børn. Da havde vi madkurv med, og så fik vi kogende vand derovre, og lavede kaffe.

Hvordan kom I derud?

Tja, vi har vel gået, vi havde da ben under dengang, der var ingen der havde noget at køre i.

Det var ikke sådan at i havde hestevogn?

Nej, nejmen jeg kan da huske engang vi var i Egebæk, da tror jeg nok vi kørte i charabanc, da var vi også derovre med madkurv, der var de her lange borde med bænke på hver side, så dansede vi derovre, det kan jeg huske jeg har været med til som barn.

Var der nogen som spillede så?

Ja, der har vel været en eller anden som spillede, jeg ved det ikke, men vi dansede da i alle tilfælde, det har vi jo nok ikke gjort uden musik.

Der var jo også en del der var musikere, af cigarmagere?

Ja, nemlig, ham Per Jørgensen han var i alle tilfælde, men det var nu ikke sådan tubamusik vi dansede efter.

Nu gav du mig et billede der, af sådan en der havde jubilæum, hvordan fejrede man det, hvis der var en der havde været der i 25 år?

Ja, så gav de jo kaffe og kager.

Til stuen?

Ja. Mændene de rakte sig nogle øller til, de nåede at blive fulde det skulle jo fejres.

Det var ikke bare sådan i middagspausen, der kunne godt gå en del af arbejdsdagen også?

Ja, det kunne der godt, vi bestemte sgu selv hvor meget der skulle arbejdes dengang. Den akkord, den var jo ikke så hård dengang, som det blev til sidst.

Synes du det blev hårdere til sidst?

Ja, det gjorde det, da skulle der jo laves noget. Det blev der jo inden for det hele, og maskinerne, det var jo ikke der var mindst ræs på.

Var der nogen der måtte holde op, fordi de ikke,.. altså psykisk , kunne klare at sidde ved maskinerne?

Det var der vel nok, jeg arbejdede sammen med en, hun blev da hjemmehjælper. Hun kunne ikke klare det her, hendes mand han kunne ikke klare, at hun ikke var hjemme om natten. Så søgte hun som hjemmehjælper, og det gik godt. Det er ikke alle mænd der kan tåle at ligge hjemme alene, det ved man jo godt.

Der var ikke nogen der sådan fik dårlige nerver, og sådan noget?

Jo, det tror jeg nok der var mange der havde, det tror jeg nok. Men det var jo ikke med hyl og skrig, det går jo af ligeså stille.

I havde en stor juletræsfest?

Ja, det var godt.

Var det godt?

Ja, det var omme i forsamlingsbygningen. Ja, vi havde det også engang, oppe på den gamle Folkets Lund, der havde vi jo både karneval og juletræsfester oppe. Det var sjovt.

Havde man så familien med også?

Ja, ja, jeg kan da huske vi har været til karneval (kan ikke høres) Jo dengang da festede de mere sammen, det faldt jo væk efterhånden, tiderne de bliver jo anderledes, når akkorden bliver hård.

Jeg har hørt at man kunne købe, for eks. fodtøj på afbetaling, igennem nogle der arbejdede på fabrikken, kunne man også det nede ved jer?

Ja, det kunne vi. Vi havde nogle der var i en evig gæld. Det var noget strengt noget, det skulle man holde sig fra.

Hvad kunne man købe, udover fodtøj, var der også andre ting?

Ja, og hende nede i Graven de ved, den her forretning, Krügers, dengang der, den her modeforretning, dameforretning nede i Graven. Hun havde det også. Der kunne de købe alting, det var jo alt for dyrt. Men hvad, når de ingen penge havde, så købte de det jo. Og så var der jo nogle af de her andre, der gik og tjente penge på at samle ind. Ja sådan gik det. Jeg kan huske vi havde en, hun skulle altid afsted, så snart klokken var 3, og hun havde fået sine penge, om fredagen, vi arbejdede til 4. Så forsvandt hun, og så kom der mange rykkere, og skulle kræve ind ved hende, Så det system der, så sendte hun bud ind om vi ikke snart fik vores penge. Nej sagde mester, for så flyver I ud af døren. For hun skulle jo afsted. Ja vi morede os over det mange gange. Der kunne ikke blive ret meget af hendes ugeløn derhjemme, hvis hun blev så længe. Men det var jo så nemt, for dem altså, der gerne ville købe noget. Jo der var nogen, der havde en hel forretning ud af at gå og kræve ind for de forskellige. Det brugtes meget dengang, kan jeg huske.

Var du ude for at skulle arbejde med dansk tobak. Under krigen?

Nej jeg ved ikke rigtig. Jeg tror nok der var en overgang vi havde lidt, men jeg kan ikke sådan erindre det. Men det var gennemgående godt tobak, ja bladene var gode, og de var store. Men det var jo ikke den tobak som man får- fik- fra Sumatra og Java og sådan noget.

Det smagte anderledes, men det var måske lige godt at arbejde i?

Ja, arbejde i, det kunne sagtens gå. Men det var jo mere tyk. Og det var sådan nogle store blade, det var sådan noget mere sejt noget, men det kunne jo holde til at skære i, men jeg vil da godt sige, vi fik de her fine Sandex fra Java, og Sumatra, der fik vi ombladene, det var jo noget helt andet tobak, Vi fik indlæg fra Brasilien, det var sager. Det kunne man jo lugte, Man kunne lugte når Alfred & Pedersen storkede lige igennem, de havde tændt en Flora, de lugtede godt.

I havde jeres egen sygekasse, sådan hjælpekasse, var i alle sammen med i den?

Ja, det var en af de bedste sygekasser der fandtes, det var tobaksarbejdernes. Den var statsanerkendt, den var jo med ind i sammenslutningen, dengang der.

Så havde i en lille sygekasse også?

Ja, vi havde en lille sygekasse, det var ham Kuhn, med et dårligt ben. Når han gik igennem, så humpede han jo, og så sang de Kuhns..... når han gik igennem.

Hvad sang de?

Kuhns..... når han gik igennem, for han humpede jo. Cigarmageren, det var ikke de allerfineste.

De drillede hinanden?

Ja.

Det gjorde I ikke inde ved jer?

Det ved jeg ikke om vi gjorde så meget. Men jeg kan huske, når det var op til jul, så pyntede vi (presser) og borde med tobak, så dansede vi, og sang Glade jul om dem. Det kunne man ikke tillade sig længere hen, det blev lidt mere stift. For jeg vil da sige, de første år jeg arbejdede på

tobakken, der kunne der sommetider være liv og glade dage. Jeg kan også huske engang, vi skulle arbejde over, vi skulle arbejde 2 timer over, vi skulle arbejde til 19.30, Så var vi jo sultne, så sendte vi bud efter varme frikadeller og grønne agurker, så gik tiden med det, vi fik 40% i overarbejdstillæg, (kan ikke høres) så hørte det heldigvis op. Det var stygt at sidde der til klokken 19.30.

Skulle I ikke have det at vide dagen før?

Jo, men det fik vi jo, så var det jo lang tid vi sad der. Så var der en, så hentede han en stor pakke varme frikadeller og så nogle grønne agurker, så spiste vi jo det, så gik tiden jo med det. Vi var trætte, husk på man havde arbejdet fra 7.30 om morgenen, og så skal til at have 2 ekstra timer, det dur ikke, det kan man ikke spænde sig op til.

Kunne I godt hjælpe hinanden, hvis der var en der ikke havde det så godt en dag, og ikke rigtig kunne få lavet noget, kunne I så hjælpe hinanden?

Åh jeg ved ikke om de sådan gjorde det, det tror jeg ikke, jeg tror hver især passede deres.

Men var man generelt mere bange for at blive hjemme, hvis man havde det lidt skidt, så mødte man alligevel på arbejde, for man skulle tjene...?

Ja, man skulle jo altså op og tjene pengene, det er jo sådan bare at melde sig syg.

Har du ikke selv været ude for, du sådan sad og hang, en dag du egentlig burde være blevet hjemme?

Ja, det har jeg jo nok haft nogle gange. Men jeg kan huske engang, at jeg sov for længe en morgen, og så havde vi jo dette her med at hvis vi kom for sent til kl. 7, så skulle vi ikke komme før kl. 9, og så ringede mester sandelig ud til mig, om jeg var syg, jeg plejede jo aldrig at sove over mig, Nej, sagde jeg, men jeg har sovet for længe. Så sagde han: jamen så kunne du da godt være kommet", Næ, så kommer vi kl. 9, sagde jeg, det er gammel kotume. Så kom jeg kl. 9 Næ sagde jeg, nu vil jeg have kaffe og rundstykker.

Men var der ikke noget med, at man ikke kunne komme ind, hvis man kom før 9?

Jo det kan jeg godt fortælle en historie om. Det var salig Kristoffer. Vi havde en, hun var faster til ham Arne Myggen, hun kunne sgu aldrig komme om morgenen, det kunne hun ikke. Så ved porten nede i Allegade, der var jo låst, det var jo høj jernport med spidser, og så var hun jo kravlet over engang dernede, og så mødte hun Christoffer, så siger han til hende hvordan hun var kommet ind. Ja, hun var kravlet over. Ja, men så kan de godt kravle den anden vej tilbage. Nå så næste gang, så havde han gået igennem stuen, og så havde han set at hun ikke var der. Så kom han tilbage, og så sad hun der. Så var hun kravlet ind af vinduerne i Farvergade, de her små vinduer, og så var hun kommet op at sidde på sin plads han drejede helt rundt om sig selv for at se hende, for ligesom hun var der, så var hun der ikke. Hun gjorde kun hvad hun selv ville, det gjorde hun.

Hun fik lov til at være der alligevel?

Ja, ja, dengang var der.....travlhed og hun kunne godt bestille noget, men det var da sjovt.

Var der andre der kravlede ind af vinduerne, hvis de kom lidt for sent?

Ja, jeg har nu ikke prøvet det, nej jeg har altid været præcis. Den eneste gang, var da jeg sov over mig, så tænkte jeg, nej, nu vil du have kaffe og rundstykker, det skulle fejres. Han synes jo at jeg godt kunne være kommet et kvarter over, nej sagde jeg, jeg kommer kl. 9, det er kotume. Nej det så de ikke så hårdt på mere. Nå sagde jeg, det er da noget nyt.

Dengang du startede deroppe, hvordan var jeres forhold til cigarmagerne, var det ikke sådan nogle fine,- fine nogen?

Cigarmagere! nej.

Jeg har hørt de var nogle blæremåse. det har de da sagt nogle steder?

Jah, de drak en del. Mor, hun kendte en engang, han havde tegnet billeder af dem, altså cigarmagerne, de havde hængt tøj til tørre, det hang inde på stuerne. Det var dengang jeg var 7-8 år. Han arbejdede også deroppe, han hed Morten, han døde af sukkersyge men han var så god til at tegne, så han gik og tegnede sådan nogle tegninger, hvor de sad der og sejlede, var blevet våde, og så havde de hængt tøjet til tørre. Men det var i helt gamle dage. Det havde de jo ikke råd til efterhånden, det var kun nogle enkelte, der brugte at drikke. Det faldt jo væk efterhånden, det er ligesom i dag, folk de drikker ikke sådan i dag. Det er kun nogen enkelte.

Var de nemme nok at omgås, de der cigarmagere, jeg har hørt de var lidt afmålte?

Jah, det ved jeg ikke.

Det synes du ikke?

Nej.

Nå men det var måske mest overfor folk, der ikke arbejdede på fabrikken?

Tja, jeg tror nok sådan, de var sådan et eget folkefærd, de havde deres egen jargon.

Deres eget sprog?

Ja, det havde de faktisk.

De tjente jo også godt i forhold til, ja det gjorde i vel også, men man kan sige, i forhold til hvad andre kunne tjene på det tidspunkt?

Ja, de var gode partier, de cerutmager. Det var sgu ikke så dårligt at blive gift med en cerutmager.

Var der også nogle ægtepar der var ansat?

Ok ja, der var mange. Svabaks der, ja han var jo forresten ude på Søen som vi kaldte det, han arbejdede derude, hun arbejdede hos os.

Sådan et ægtepar må have haft en rigtig god indtægt, i forhold til hvad de fleste havde?

Ja, og nu havde de ingen børn, de havde det rigtig godt, fik jo så huset derude.

Hvor mange børn har du?

Jeg har tre.

Har de alle sammen fået en uddannelse?

Ja, den ældste han er kontorchef ved Statsbanernes Planlægnings-kontor. Han bliver 55 nu. Han fik ridderkorset sidste år, så han må jo være noget værd.

Dengang du startede deroppe, skulle du være medlem af fagforeningen, eller kunne man først blive det når man var udlært?

Det blev man når man var en 16 år, det sidste år inden man blev udlært, så var man i fagforening.

Det var for at få understøttelse, hvis man blev....?

Ja, hvis man blev arbejdsløs.

Det var vel ikke almindeligt, at de der lige var udlært, blev fyret, man beholdt dem selv?

Ja, ja, dem beholdt de gerne selv.

Det var ikke som på andre arbejdspladser?

Nej, hvor man bare smider dem ud når de er udlært, og har tjent på dem, nej det synes jeg ikke de brugte. De beholdt deres folk længe. Der er mange der har arbejdet deroppe i 50-60 år. Jeg arbejdede der i 49 1/2 år.

Så nåede du ikke at få jubilæum?

Jeg holdt 1/2 år før, jeg skulle sgu ikke have en medalje for det.

Skulle du ikke have nogen medalje?

Nej tak.

Synes du ikke du havde fortjent den?

Jo, men det er dyrt og holde sådan noget, alt det der skal hældes på de andre. Det koster penge (så falder de jo igennem, cigarmagerne) det er jo dyrt for firmaerne. Nej det havde jeg sat mig for, jeg holdt altså et halvt år før, jeg holdt den 10 september, så kunne jeg holde 50 års jubilæum der i maj. Men jeg var også slidt op.

Var du det?

Ja, slidgigt.

Tror du det var på grund af arbejdet?

Ja, ligeså meget af arbejdet, det er det. Vi havde ikke rigtig stole, vi havde bare sådan nogle træskamler vi sad på.

Ja, jeg har fået en foræret?

Nå har de det.

Sinne Dam Kristensen?

Ja, hun var stripper.

Ja, hun har sin skammel stående hjemme, den fik jeg, jeg har set hvordan i har siddet, der er gået nogle rygge til deroppe?

Ja, det kan du tro der er. Jeg har fået min hoftte fjernet. Fik en ind, og har fået den fjernet, og benet er 10 cm. kortere. Jeg havde ligget først i 2 md. i Århus, og så i 9 md. Og for tre år siden lå jeg der 7 uger og nu er jeg nok klar til at tage derop igen.

Er det på grund af arbejdet?

Slidigt, ja det regner jeg med, det er klart, man fik jo en dårlig ryg.

Sagde lægerne også, det kunne være derfra?

Nej det er der ingen der snakker om. Men det ved man da selv. For 3 år siden da var jeg deroppe i 7 uger, da der var en byld med knoglesplinter i. Engang lå jeg der i 9 md. på ryggen deroppe. Det var strengt. Så rettede de det hele ud, så er der hverken kugleled eller hofteskål.

Var det noget i snakkede om, at i havde ondt i ryggen efter en arbejdsdag?

Det havde man så tit, men hvad så fik man noget massage, jeg har så tit fået 48 massagebehandling, fordi min ryg var dårlig.

Var der andre der fik det deroppe også?

Ja, og ok ja, det er da sikkert hver og hver anden der har. Jeg ved i hvert tilfælde, jeg fik det jeg havde godt af. At sidde på den træpind.

I bad ikke om at få nogle andre stole?

Jo det gjorde vi, men når den ene maskine skulle have, så skulle de andre også have, (kan ikke høres), så fik vi det endelig igennem til sidst, at vi fik de stole, der hørte til maskinerne. Det manglede sgu da også bare. Vi sad der på de der, og nu for eks., jeg er jo høj, og så skulle jeg have en lav skammel, men så skulle jeg jo stå op over maskinen, jeg kunne aldrig finde den skammel, når jeg kom, det kunne jeg ikke, den var der en der var rendt med. Så skulle man først til at lede efter den, og så fik jeg sommetider en der var så høj, at jeg stod op ved maskinen, det var sørme ikke rart, så bliver man jo ødelagt.

Ja, det skulle have været sådan nogle stole, der kunne indstilles i højden?

Ja, det fik vi til sidst.

Det var først i 60'erne eller sådan noget?

Ja, ja, det var endda længere hen, sidst i 60'erne. For da fik de nye ..... maskiner, der hørte der stole med, der har jo aldrig været stole til de (sorte) maskiner. Så kom de jo, men vi fik dem ikke dengang, fordi så ville alle de andre maskiner jo også have stole. Men så,- jeg arbejdede sammen med en, hun var tjenestemand, så fik hun gennemført at vi fik de stole der til maskinerne, til de svenske. Og det var jo noget helt andet, man kunne dreje rundt på stolen, og man kunne køre tilbage og sådan. Nu har man siddet der i så mange år, og 'stavlet' med dem. Men hvad, sådan var tiderne dengang, de gjorde ikke noget for arbejderne, med den slags ting. Kunne vi ikke holde til det, så kunne vi sgu da lade være.

Det var der så nogen der ikke kunne?

Ja, det var der jo selvfølgelig, men hvad, man hang jo ved så længe man kunne. Penge er jo nu engang penge.

Var det sommetider i havde nogle konflikter deroppe, på grund af at tobakken ikke var i orden?

Ja, vi havde jo nogle gode fællestillidsmænd, de ordnede det jo gerne.

Det var sommetider i gik hjem en dag eller to, fordi der var et eller andet i var utilfredse med?

Ja, eller også sad vi inde på frokoststuen og drak kaffe.

Var det sådan i solidaritet med cigarmagerne?

Ja, og med os selv. Det blev vi enige om, så gik vi ind og satte os, så forhandlede de imedens. Vi havde en,... første gang, jeg var deroppe, i de første 8 år. Da havde vi en der hed Kristian Mangholm, knippeldygtig formand for vores fagforening, du kan tro han kunne ordne dem, han kunne få noget gennemført. Han lignede sådan en sørøver, kort krøllet gråt hår. Ja, han var knagende dygtig til at ordne tingene, det var han altså.

Havde i en tillidsrepræsentant for jeres stue alene?

Ja, vi havde en der. Så havde vi jo en fællestillidsmand.

Var det svært at få nogen til at være tillidsrepræsentant, eller var der altid nogen der gerne ville?

Nåh, der er altid nogen der vil, for de får det jo godt betalt, de kan jo få noget fra fagforeningen. De spurgte mig ad, om jeg ville, være tillidsmand, så sagde jeg, nej tak, jeg skal ikke ædes af mine kollegaer.

Bliver man det?

Ja, mange gange så gør de, det er et utaknemmeligt hverv, det vil det altid være. De ved godt hvordan det er med sådan noget. Nu for eks. dengang Ålborg de strejkede for at maskinerne

skulle have noget mere. Og så plejer vi jo at støtte dem, og så gav vi jo noget hver uge, for at de kunne få, men der var jo nogen der ikke ville give noget. Men dengang så, de havde vundet sagen deroppe, så fik vi jo det samme, så sagde jeg: Ja, nu vil i sgu godt have noget! Men i ville ikke være med til at give dengang. Vi havde nogle lister der gik rundt. Og herregud, man gav et par kroner, eller sådan, det hjalp de andre. Og hvad de hjalp jo også os. Men sådan er det altså mange gange, de ser på den to-krone, eller tre kroner, så vil de skam ikke, men de vil godt have det der kommer ind.

Hvis der nu var noget i var utilfreds med, kunne i godt blive enige om at i skulle holde?

Ja, så holdt vi et møde. Så kunne vi da blive enige om, vi kunne altid blive enige om sådan noget.

Det var ikke sådan at i kom op at skændes om i nu skulle gøre vrøvl ?

Nej vi kunne altid blive enige om når vi skulle have noget mere for vores arbejde, (kan ikke høres).

Også hvis i skulle nedlægge arbejdet, det var ikke sådan at der var nogen, der ikke synes de havde råd, og andre der....?

Det har der jo altid været, men de fulgte jo med alligevel. De kunne jo ikke så godt sidde der alene. Det kan ikke lade sig gøre.

Du sagde det der med at der gik lister rundt, hvis der nu var nogen der var syge i lang tid, gik der så også en liste rundt?

Ja, jeg kan huske engang jeg lå ovre på Finsens, da fik jeg skam 18 kr., de var 52 om at samle dem sammen til mig, det har været 25 øre.

Kunne man godt samle ind på andre stuer, eller var det kun ens egen stue?

Nej det var kun ens egen afdeling, (kan ikke høres) det brugte vi ikke.

Du savnede det ikke da du kom derfra?

Nu her? Nej det gjorde jeg ikke. Da havde jeg arbejdet i så mange år, og lavet så mange cigarer, nu kunne jeg godt klare mig.